

BOGDAN PETRICEICU
HASDEU

SCRIERI

Volumul 18

FOLCLOR LITERAR (1)

FOLCLOR TRADIȚIONAL ÎN VERSURI

Ediție critică de

I. OPRIȘAN

CUPRINS

I. Oprișan. <i>Colecția de folclor a lui B.P. Hasdeu</i>	5
<i>Notă asupra ediției</i>	13
<i>Abrevieri</i>	17

CULEGERI FOLCLORICE DIRECTE

A. VRĂJI ȘI DESCÂNTECE	20
I. De dragoste	20
B. POEZIA SĂRBĂTORILOR DE PESTE AN	21
I. Plugușoare	21
II. Orații la evenimente festive	22
C. POEZIA EVENIMENTELOR CELOR MAI IMPORTANTE DIN VIAȚA OMULUI	23
I. Moartea	23
D. BALADE	24
I. Vitejești	24
II. Jurnale orale	24
E. LIRICA POPULARĂ	25
I. Cântece de voinicie și haiducie	25
II. Cântece de ocnă	26
III. Cântece de cătănie și război	26
IV. Cântece de instrăinare	26
V. Cântece de jale și noroc	27
VI. Doine și cântece despre natură	28
VII. Doine și cântece de dor	28
VIII. Doine și cântece de dragoste	31
IX. Strigături	33
F. GHICITORI	33
Lumânarea	33
Nuca [Nucul]	33

G. TRADUCERI (LA CULEGERI PERSONALE ȘI POSIBIL PERSONALE)	34
I. Respect pe lăți. Colinde, ni și cârți	34
II. Balade	35
III. Căntece lirice	40

CULEGERI FOLCLORICE PRIN INTERMEDIARI

A. VRĂJI ȘI DESCÂNTECE	44
I. De aplicate	44
II. De apucate	44
III. De beșică-rea	45
IV. De brâncă	45
V. De buba-inimii	46
VI. De bubă	46
VII. De bubă-rea	48
VIII. De bube-dulci	49
IX. De ceas rău	49
X. De cei răi	51
XI. De cel pocit	52
XII. De cuțit	52
XIII. De deochi	54
XIV. De dragoste	59
XV. De forteață (durere de dinți și măsele)	70
XVI. De frigare (stingerea frigării)	71
XVII. De friguri	71
XVIII. De furteață (roșeață)	71
XIX. De gălci	73
XX. De iele	73
XXI. De izdat	77
XXII. De împăcare	77
XXIII. De întroiele (pocitură)	78
XXIV. De junghi	80
XXV. De mătrice	83
XXVI. De Muma-Pădurii	83
XXVII. De mușcătură de nevăstuică	84
XXVIII. De mușcătură de șarpe	85
XXIX. De năjit	87
XXX. De obrinteală	87
XXXI. De orbalț	88
XXXII. De sancă	88
XXXIII. De strâns	89
XXXIV. De tifos	90
XXXV. De țapă	90

XXXVI. De umflătură	91
XXXVII. De urcior	91
XXXVIII. De ursită	91
XXXIX. (Din) De vânt	92
XL. De vierme	92
XLI. De toate bolile (numărătoarea mare)	93
B. RITURI DE FERTILITATE ȘI SĂNĂTATE	97
I. Lăzărelul	97
II. Tocanelele	98
III. Scalolianul	98
IV. Paparuda	99
V. Drăgaica	102
VI. Cântece la culesul viilor	102
VII. Incantații de Crai Nou	102
VIII. Incantații de Sfântul Toader	103
C. POEZIA SĂRBĂTORILOR DE PESTE AN	103
I. Colindele pițărăilor (colindețele)	103
II. Colinde de proslăvire a vieții cotidiene	105
a. Colinde de copil	105
b. Colinde de fecior	105
c. Colinde de fată	107
d. Colinde pentru soți	109
e. Colinde de om însurat	112
III. Colinde mitologico-religioase	114
a. Cosmogonice	114
b. Despre diverse personaje mitologico-religioase	114
IV. Vasilca	118
V. Malanca	119
VI. Cerbul (chiuituri la cerb)	120
VII. Plugușoare	121
a. Plugușoare de copii	121
b. Plugușoare pe schemă tradițională	121
VIII. Sorcove	128
IX. Cântece de lăsat de sec	128
D. POEZIA EVENIMENTELOR CELOR MAI ÎNSEMNATE DIN VIAȚA OMULUI	129
1. Nunta	129
a. [Orație la pețit]	129
b. Cântece la masa miresei, înainte de sosirea mirelui	129
c. Orații la cerutul miresei (conocării)	131
d. Orații la închinatul zestrei	139
e. Orații la închinatul cămășii mirelui	141

f. Orații la închinatul darurilor mirelui către mireasă	141
g. Orații la închinatul darurilor de către meseni	142
h. Iertăciunea	143
i. Căntece de rămas-bun (iertăciunea fetei)	145
j. Hora miresei	146
k. Orații la închinatul mesei	146
l. Orații la închinatul paharelor	146
m. Orații la închinatul colacilor la nunii-mari	148
n. Dolia	149
o. Busuiocul (siminogul)	149
p. Căntece de ocolit masa	150
q. Căntece la legatul (acoperitul, îmbroboditul) miresei	150
r. Căntecele socrilor	152
s. Căntecele nunilor	153
ș. Căntece satirice la uncrop	153
t. Strigături la nuntă	154
II. Moartea	155
a. Căntece rituale	155
b. Bocete	155
E. BALADE	156
I. Fantastico-legendare	156
a. Soarele și Luna	156
b. Gerul	160
c. Sâla Samodiva și Dălea (Bogdan) Dămian	160
d. Șarpele	161
e. Antofiță al lui Vioară	162
f. Mizil Crai	163
g. Letinul bogat	166
h. Ion Botezătorul (Sfânta Vineri)	169
II. Vitejești	170
1. Balada luptei împotriva cötropitorilor (turci-tătari)	170
a. Doicin Bolnavu	170
b. Tănislav	171
c. Badiu cărciumarul	174
d. Ilincuța Șandrului	174
2. Haiducii	175
a. Corbea	175
b. Mărzac	179
c. Petru Haiducul	180
d. Agușiță al lui Topală	185
e. Badea haiducul	185
f. Manea	186
g. Cantecul Moldoveanului	188
h. Golea	189
i. Stanciu al Bratului	191

i. Gheorghelaș	191
j. Radu Anghel	194
k. Bolbocean	195
l. Botea	196
m. Bujor	197
n. Stanciu	197
3. Hoțomanii	198
a. Dăian	198
III. Familiale	199
1. Iubiții	199
a. Brumărelul	199
b. Proba iubirii. Iana Ghizuleana	199
2. Soții	200
a. Ghiță Cătănuță	200
b. Nevasta fugită	203
IV. Satirice	205
a. Cântecul pescarului	205
F. LIRICA POPULARĂ	206
I. Lirica evenimentelor istorice	206
a. Cântecul lui Horea	206
b. Cântecul Revoluției de la 1821	206
c. [Verșul Războiului din 1866]	206
d. Cântecul Războiului de Independență	209
II. Cântece de voinicie și haiducie	209
III. Cântece de ocnă	211
IV. Cântece de cătanie și de război	211
V. Cântece de înstrăinare	213
VI. Cântece și doine de jale și noroc	214
VII. Doini și cântece despre natură	220
VIII. Doini și cântece de dor	222
IX. Doini și cântece de dragoste	228
X. Blesteme de dragoste	251
XI. Cântece satirice	253
XII. Cântece de lume (de pahar)	261
XIII. Cântece de leagăn	261
XIV. Strigături	261
1. Strigături specifice diverselor jocuri	261
a. Alunelul	261
b. Ardeleneste (ungureste)	262
c. Ariciul	262
d. Baraboiul	263
e. Bărbuncul	263
f. Bătrâneasca	263
g. Bătuta (în bătaie)	264
h. Brânza	264

i. Busuiocul	265
î. Căteaua	265
j. Căzăcește	265
k. Cernita	265
l. Ciobăneasca	266
m. Ciofu	266
n. Corăbiasca	266
o. Dura	266
p. Ghimpele	267
q. Hangu	267
r. Hora	267
s. Horodincea	267
ș. Jianca	268
t. Rața	268
ț. Rusasca	268
u. Rușca	268
v. Sârba (Cara-Gheorghe)	269
x. Sârbește	269
y. Țărănește	269
2. Strigături despre joc în general	269
3. Strigături erotice	272
4. Strigături satirice	280
a. Fiziologice	280
b. Prostie	283
c. Lenevie	283
d. Vicii	286
e. Sociale	288
f. Varia	290
5. Strigături de cătanie	291
6. Strigături de jale și noroc	292
G. GHICITORI	294
a. Ghicitori românești	294
b. Ghicitori aromâne (macedo-române)	298
H. PROVERBE	304
I. ÎNTORSĂTURI DE LIMBĂ	313
J. FRĂNTURI DE LIMBĂ	313
K. FOLCLORUL COPIILOR	314
1. Incantații	314
2. Parodii (Texte satirice)	318
3. Dialoguri	322
4. Jocuri de copii	324
I. (De-a) ajunitului	324

II. (De-a) ascunselea	325
III. Baba-oarba	326
IV. Bostănelu	327
V. Bușii	327
VI. Cloca cu pui	327
VII. Dumnezeu și Dracu	328
VIII. (De-a) halea-malea	328
IX. Inelușul	328
X. Mija	328
XI. [Numărătoarea]	331
XII. (De-a) pânza încălțită	333
XIII. Petrecu	333
XIV. (De-a) pietricelele	334
XV. (De-a) pițigaia	334
XVI. (De-a) puia-gai[a]	335
XVII. (De-a) șiși capra	335
XVIII. Tamparachița	335
XIX. Trei colăcei	336
XX. Ulcicuța	336
XXI. (De-a) „Vioară Milioară”	336
L. FOLCLOR ABSURD	337

NOTE, COMENTARII ȘI VARIANTE

FOLCLOR TRADIȚIONAL ÎN VERSURI

CULEGERI FOLCLORICE DIRECTE	340
CULEGERI FOLCLORICE PRIN INTERMEDIARI	352
La despărțirea de un bun prieten, Stancu Ilin	494

A. VRĂJI ȘI DESCÂNTECE

I. DE DRAGOSTE

1

Răsai, Soare,
Frățioare,
Pe trupu meu,
Pe fața mé,
Pe vorba mé.
Și nu răsai pe livezi
Verdzi,
Nici pe câmpi înfloriți,
Nici pe fete frumoasî,
Nici pe neveste grasî,
Nici pe voinici tineri,
Decât numai pe trupu meu și răsai.
Și cum luminedz tu toată lumea,
Așa să fiu eu nainte[a] tuturor oamenilor plăcută,
Cum îi lumina ta plăcută.

2

Răsai, Soare,
Frățioare,
Cu cele nou radzî a tale!
Nu sări,
Nu răsări,
Nici pe biserici nante,
Nici pe dughene lăudate,
Nici pe vaci grasî,
Nici pe fete frumoasî –

Și răsai pe statul meu,
Pe fața mé,
Pe vorba mé,
Pe trupul meu să răsai.
Și cum luminezi tu toată lumea,
Așa să fiu eu
Înainte tuturor oamenilor plăcută,
Cum îi lumina ta plăcută.

3

Dominici demineățî,
[Pe] mânicate m-am sculat,

Cu strai curati
Îmbrăcatu-m-am,

La sfinți rugî pornitu-m-am.
Când la jumătate de cale am ajuns,
Mi-o ieșit în cale vrăjitoarele.
Cununî de schini
În cap mi-au pus,
Cu brâu de urdzâci
Trupu mi-au încins,
În față mi-au suflat,
Urătul tot pe mine l-au lepădat.
Când la biserică am adzuns,
Ușile mi s-au închis,
Făcliile mi s-au stâns,
Eu înapoi m-am întors,
Văicărându-mă și plângând.
Maica Precesta m-au întălnit
Și-n drum m-au oprit,
Dăn gurî mi-au vorbit:
– Ci plângi,
Ci ti văicăredz?
– Cum n-oi plândje,
Cum nu m-oi văicăra,

Cî mi-au ieșit înainte
Fărmăcătoarele,
Vrăjitoarele
Și m-au fărmațat,
Urātu tot pe mine l-au lăsat.
[Sfânta] Maria [i-o grăit]:
– [Nu plângi,
Nu ti văicăra –]
La fântâna lui Iordan
Te-[o]i duci,
Cu apă limpedi ti-oi spăla –
Di urât,
Di faptî,
Di datî.
Cercei di aur în urechi ți-oi puni,
D-Iordan,
Di mărgărintar
La gât ți-oi lega
Și lumea toată
După tine-a alerga.

B. POEZIA SĂRBĂTORILOR DE PESTE AN

I. PLUGUȘOARE

1

Hăi!
Plugu cu doispreci boi,
La ii
Prăsnii,
La coade-cudălghei,
La coarne-bourei,
Purcesă plugu cuconului boier...
Și o arat pe dealu Garalimului,
Lundjiș
Și curmânjiș.

S-o dus sî vadî grâu di răsărit –
Și el era înflorit.
Și când s-o dus sî-l vadî di copt –
El era copt.
S-o dus la țigan
Și au făcut douspreci săceriși
Cu mânunche de floricele,
Cu dinți de viorele.
Și o strâns douspreci voinici.
Și o luat din capātu pământului,

Din jale[șt]ea vântului,
 Dinspre soare
 Și nu le păs[ă] ziua mare.
 Și o pus din snop în claie
 Și o adus 12 harabali
 Și a pus în harabali
 Și s-o dus la fătare.
 Și o pus din harabali
 Pi fățari
 [Di ari].
 Și au adus 12 iepi
 Surepi.
 Cu chicioarele triera,
 Cu coadile-l felezué,
 Cu nasu vânt trădje
 Și-l vântura.
 Și au adus 12 carî
 De negarî
 Și-i-ncărcat grâu di ariî
 Și l-au purtat la moară.
 Dar curva de morăriță
 Păște floare de brândușă
 Pe costiță,
 Iar morariu
 Ca un om bun,

O luat puținele țărăți
 Într-o scăfiță
 Și-au dzis:
 Pr-pr-pr!
 Nea-nea-nea!
 Și-au făcut
 Cioc!
 Boc!
 Și moara au vinit
 Și s-au pus la loc.
 Și o măcinat făina,
 Și au venit acasă,
 Și au luat cucoana
 (nume[le])
 O sătă deasă
 De mătasă
 Și rară
 De negară
 Și au bătut în sătă
 Și-n covată,
 Și au făcut un coloc frumos
 Ca fața lui Hristos.
La fiecare două cuvinte [se zice]:
 Hăi! Hăi!

II. ORAȚII LA EVENIMENTE FESTIVE

1

Orație veche ținută la domnie nouă

Măria Ta,
 Nu te supăra,
 Ci fii bun a ne asculta!
 Îți vom spune cam multe
 Și mărunte,
 Dar tot lucruri plăcute,
 Să fie drag orișicui să m-asculte.
 O sută de ani să domnești,
 Pe dușmani să-i biruiești,

Pe vrăjmași să-i pedepsești,
 Pe turci –
 Să-i pui în furci;
 Pe tătari –
 Să-i pui în pari;
 Pe leși și pe cazaci –
 Să-i dai la draci,
 Alta să nu le faci;
 Pe unguri și pe nemți –

Tot acolo să-i trimeți,
Și așa mai departe,
Ca toți să-și aibă parte,
Și așa mai înainte
Ca toți să-nveți minte,
Și așa, rânduri, rânduri,
Ca toți să se puie pe gânduri!
Dar cu moldovenii tăi,
Măcar de-ar fi și răi,
Măria Ta, să fii bun cu ei!
Și de-i vedea unii și desculți,
Măria Ta, tot să-i ascuți,

Căci norodul e cam năzdrăvan,
Face multe pozne într-un an;
Și țara e cam nebună,
Face multe pozne și-ntr-o lună,
Ba la îndemână –
Și-ntr-o săptămână!
Iar de nu te-i păzi,
Chiar într-o zi,
Multe-i auzi!
Și de-i zice: lasă-mă să te las –
O s-o pățești și-ntr-un ceas!

C. POEZIA EVENIMENTELOR CELOR MAI IMPORTANTE DIN VIAȚA OMULUI

I. MOARTEA

a. BOCETE

1

Cânti cuc, se rotește,
Pe duduca o prohodește.
Strochiț[-o] c-un chic de vin –
Că merdje la loc strein;
O stropiț' c-un chic di apă
Și merge la groapă
Dacă nu credz' cuvântu,
Poftim di-mi vez' mormântu.
Dă țărâna într-o parte
Si-mi vez' moartea cu dreptate
Și vin' tu, a me sofăie,
Care-ai fost la cununie.
Ș-ai mie copilași,
Dradjii taicâ[-i] cuconaș'.

I. VITEJEȘTI

a. BUJOR

1

Frunză verde de negară,
Au venit Bujor la țară.

b. [TOBULTOC]

1

Frunză verde busâioc¹
Capitan de Tobolțoc
Ai împlut lumea di noroc!
Când o veni aceia vreme,
Oi trimete sî ti cheme
Și ti-a primbla murgu meu.

II. JURNALE ORALE

a. PENTRU BONAPARTE

1

Frunză verdi trei granatî,
Napoleon Bonaparte,
Stând în cali di departi,
La Marea Apusului,
În preajmă Parijului,
Când era sî porneascî
La Elena sî robeascî,
Ridicându-ș' ochii lui,
Ridicând, amar plângi,
Crunte lacrâmi slobozând

Și din gurî așa dzicea:
– Sî trăiești², țarî frumoasă,
Di toată lumea aleasă,
Țarî bună și blajinî,
Numai de ruși n-ai odină.

¹ „Bazilec” [bazilicum] (*n. culeg.*).

² La alții: „Rămâi sănătoasi” (*n. culeg.*).

I. CÂNTECE DE VOINICIE ȘI HAIDUCIE

1

Supt poale de codru verde,
 O zare de foc se vede.
 Nu știu zare,
 Ori foc mare,
 Dar pânpredjuru focului,
 Șed voinicii codrului
 Și frig berbeci câmpului.
 Nu știu dzeci-s,
 Ori cinspredzeci-s
 Cî di mulți nu-i pot aledje
 Și frigje mei pe frigăriți
 Și beu vinu din cofiți.
 Și-ntri dânsii sfătuie.

Cum sî faci,
 Sî petreacî,
 Dar noaptea dijeabi
 Sî nu li treacî.
 Dar stăpânu le dzăsără:
 – Beț, voinici, da' nu vă-mbătaț'
 Și de cai vă căutaț',
 Apucaț' drumu în djos
 Ca sî vă fii di folos.
 Dar voi fiți,
 Voinici păziți
 Că doar straja de nu vor prinde
 Să vă puie la osândî.

2

Frunză verde de sălcie,
 Bat-o scârba răzășie,
 Eu credeam că-i boierie,
 Și-i curată calicie!
 Ani întregi m-am judecat,
 Sănătatea mi-am mâncat
 Și nimic n-am câștigat.
 Eu umblam la judecată,
 Copiii-mi plângeau pe vatră,
 Nevasta-mi era uitată!
 Dar acuma Dumnezeu
 A făcut pe gândul meu

Ca să-mi mai răzbun și eu!
 Pentru dalba haiducie,
 Pentru mândra voinicie,
 M-am lăsat de răzășie
 Și-am ales judecători
 Cei stejari neștrâmbători,
 Ca să-mi fie frățiori.
 Numai codrulețul drag
 Dă dreptate la sărac!
 Numai arcul după spate
 Dă săracului dreptate!

3

Frunză verde lemn sucit,
 Și de când m-am haiducit,
 Dragu-mi-i drumul cotit
 Și de umbr-acoperit.
 Când văz pe ciocoi viind,
 Mă fac broască pe pământ,

Îmi așez săgeata-n vânt
 Și mi-l iau la căutare,
 De la cap pân' la picioare,
 Fără, ah! fără cruțare!
 Și chitesc și socotesc,
 Și cuget și mă gândesc